

Roll No.....

Total No. of Pages : 6

Total No. of Questions : 9

पूर्वमध्यमा द्वितीयखण्ड (10वीं) वार्षिक परीक्षा 2025-26

विषय कोड : 1014

वास्तुविज्ञानम्

समय : 3 घण्टे

पूर्णांक : 100

1. वस्तुनिष्ठप्रश्नाः साधनीयाः —

1×6=6

(i) वास्तुशास्त्रस्य कति प्रवर्तकाः सन्ति ?

(क) 12

(ख) 18

(ग) 14

(घ) 16

(ii) वसन्ति प्राणिनो यत्र तद् भवति—

(क) वास्तु

(ख) मन्दिरम्

(ग) गृहम्

(घ) वृक्षम्

(iii) देवस्थानं कस्मिन् कोणे भवति ?

(क) वायव्ये

(ख) ईशाने

(ग) आग्नेये

(घ) पश्चिमे

(iv) कस्मिन् लग्ने गृहारम्भः क्रियते ?

(क) स्थिरे

(ख) चरे

(ग) अशुभे

(घ) मेषलग्ने

(v) ब्रह्मस्थानं कुत्र भवति ?

(क) मध्यभागे

(ख) पश्चिमे

(ग) ईशाने

(घ) अग्निकोणे

(vi) कस्यां दिशि भोजनगृहस्य निर्माणं भवति ?

(क) अग्निकोणे

(ख) नैऋत्यां दिशि

(ग) वायव्ये

(घ) दक्षिणदिशि

2. रिक्तस्थानानि उत्तरं चित्वा पूरयत —

1×6=6

(अभ्युदयो, पूर्वे, 2/5/8/11, अशुभं, गजपृष्ठभूमिः, पशुक्षयं)

(i) स्थिरराशयः भवन्ति।

(ii) वृत्तकारभूमिः निवासेन भवति।

(iii) लक्ष्मीगृहम् भवति।

(iv) अश्वत्थादि वृक्षाः फलं प्रयच्छन्ति।

(v) दण्डाकारक्षेत्रे निवासेन वासकर्तुः भवति।

(vi) या भूमिः मध्यभागे अत्युच्चा पूर्वादिवर्तुर्दिशि निम्ना स्यात् सा भवति।

सत्यं युगं चिनुत -

1×6=6

(i) वसुः	(क) आप्रः
(ii) इज्यः	(ख) धनिष्ठा
(iii) वरुणः	(ग) गुरुः
(iv) यमः	(घ) जलस्याधिपतिः
(v) पूर्णातिथिः	(च) 5/10!15
(vi) शुभवृक्षाः	(छ) मृत्युदेवः

4. सत्यम्/असत्यम् द्वारा उत्तरत -

1×7=7

(i) रविवासरे वास्तुकृत्यं करणीयम्।	(सत्यम्/असत्यम्)
(ii) नूतनगृहे अश्वत्थवृक्षः निषिद्धः।	(सत्यम्/असत्यम्)
(iii) धनुष्पाकार भूमिः शुभं करोति।	(सत्यम्/असत्यम्)
(iv) दक्षिणतस्य गृहम् अशुभं करोति।	(सत्यम्/असत्यम्)
(v) दुर्गाः दशप्रकारकाः भवन्ति।	(सत्यम्/असत्यम्)
(vi) शैल्ययुक्तगृहे निवासेन हानिः जायते।	(सत्यम्/असत्यम्)
(vii) शिलान्यासः अग्निकोणे न कर्तव्यः।	(सत्यम्/असत्यम्)

5. एकपदेन उत्तरत :

1×7=7

- (i) उत्तरे कस्य वृक्षस्य निषिद्धः।
- (ii) अथर्ववेदस्योपवेदः कः ?
- (iii) चरस्थिरद्विस्वभावेषु मेषः कः ?
- (iv) उत्तरप्लवा भूमिः केषां कृते शुभप्रदाः ?
- (v) कति अंगुलात्मकम् एकहस्तमानं भवति ?
- (vi) शुभग्रहाः के भवन्ति ?
- (vii) कस्मिन् लग्ने गृहारम्भः न कर्तव्यः ?

6. अतिलघूत्तरीयाः प्रश्नाः —

2×10=20

- (i) आयताकारः कति प्रकारको भवति ?
- (ii) पूर्वमतस्य गृहस्य किं फलम् ?
- (iii) शिलान्यासः कस्मिन् कोणे कर्तव्यः ?
- (iv) त्याज्यकाष्ठानि कानि भवन्ति ?
- (v) नूतनगृहे कानि काष्ठानि गृह्यन्ते ?
- (vi) कस्य शल्यस्य दर्शनेन अपत्यनाशो भवति ?
- (vii) चरराशयः के ?
- (viii) कति नाड्यः कथिताः ?
- (ix) मिथुने सूर्ये आषाढमासे गृहारम्भे किं फलं भवति ?
- (x) रिक्तातिथयः काः ?

7. लघूत्तरीय प्रश्नाः (केचन षड् समाधेयाः) —

3×6=18.

- (i) वासयोग्यभूमेः लक्षणं निरूपयत।
- (ii) वराहमिहिरमतानुसारेण त्याज्यकाष्ठानि प्रतिपादितानि।
- (iii) वृक्षच्छेदनमुहूर्तं लिखत।
- (iv) कानि अमांगल्यानि वस्तूनि शल्यानि भवन्ति ?
- (v) गृहारम्भे कालशुद्धिः लेख्या।
- (vi) यदि गृहेशः गुरुः स्यात्तदा किं फलं प्राप्यते ?
- (vii) कुत्र देवाः रमन्ते ?
- (viii) दक्षिणाभिमुखगृहस्य कृते काः तिथयः शुभाः सन्ति ?

8. दीर्घोत्तरीयाः प्रश्नाः (केचन पञ्च समाधेयाः) —

4×5=20.

- (i) गजपृष्ठभूमेः लक्षणं प्रतिपादयत।
- (ii) आयताकार भूमिलक्षणं निरूपयत।
- (iii) खातमध्ये पाषाणादिप्राप्तिफलं लिखत।
- (iv) पञ्चमहाभूतस्य परिचयः सविस्तरेण देयः।
- (v) शिलान्यासविधिं निरूपयत।
- (vi) नागपृष्ठभूमेः लक्षणं स्पष्टयत।
- (vii) रामदैवज्ञमतानुसारेण द्वारस्थापने शुभाशुभविचारं निरूपयत।
- (viii) द्वारचक्रविचारस्य वर्णनं करोतु।

9. विश्लेषणात्मकाः प्रश्नाः (कौचित् द्वौ साध्यौ) —

5×2=10

- (i) शुभाशुभूमेः लक्षणं फलं च प्रतिपादयत।
- (ii) वास्तुकृत्यं कदा करणीयमिति विषये विस्तरेण लिखत।
- (iii) गृहप्रवेशविधिः सविस्तरेण निरूपणीयः।